

VLADIMIR MILOVANOVIC
ANTE ILIC

Salt 2 — pobude i značaj

Drugi ugovor između SSSR-a i SAD o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja (SALT-2), koji su, 18. juna o. g., potpisali Brežnjev i Karter, rezultat je dugih i strpljivih pregovora između dve supersile, započetih u Ženevi još 21. novembra 1972. godine. U toku ovih šest godina i osam meseci održano je više od trista sastanaka delegacija dveju zemalja, koje su sačinjavali visoki politički i vojni stručnjaci. U pregovorima su aktivno učestvovali i šefovi dve države; na američkoj strani učestvovala su sukcesivno tri predsednika — Nikson, Ford i Karter.

Na tok pregovora nije uticala samo veoma složena i teška problematika koja je razmatrana, već i unutrašnja zbivanja u zemljama koje su pregovarale. Na primer, zbog poznate afere Votergejt i događaja s njom u vezi, koji su prouzrokovali i ostavku predsednika Niksona u avgustu 1974. godine, pregovori su za izvesno vreme bili praktično obustavljeni. Stanje na američkoj unutrašnjoj političkoj sceni nesumnjivo će biti od važnosti i za sudbinu potpisanog Ugovora kada američki Senat bude razmatrao njegovu ratifikaciju.

Ugovor o SALT-1

Ugovoru o SALT-2 prethodio je Ugovor o SALT-1, koji je potpisan u Moskvi 26. maja 1972. godine. Potpisali su ga Brežnjev i Nikson. Potpisivanje Ugovora o SALT-1, iako od relativno malog značaja sa stanovišta razoružanja, imalo je, nesumnjivo, pozitivne političke reperkusije na odnose između dve supersile, kao i na opštu situaciju u svetu. Njime je, prvi put, izražena, u konkretnom vidu, rešenost dve supersile da putem pregovora o ovoj izuzetno osetljivoj materiji, od suštinskog značaja za njihovu bezbednost, dođu do nekih, makar i početnih, zajedničkih osnova u oblasti utvrđivanja gornje granice postojećeg nuklearnog arsenala, da reše problem verifi-

kacije, odnosno kontrole pridržavanja jedne i druge strane ugovorenih obaveza i da postave osnovu za dalje pregovore o ovim problemima.

U toku pregovora između SSSR-a i SAD o SALT-1 održano je ukupno 127 sednica na raznim nivoima. Ugovor sadrži dva sporazuma, koji su istovremeno potpisani. To su: 1. *Ugovor o ograničenju antiraketnih sistema* (Treaty on the limitation of antiballistic missile system — SALT ABM Treaty) i 2. *Privremeni sporazum o određenim merama u vezi sa ograničenjem ofanzivnog strategijskog naoružanja* (Interim agreement on certain measures with respect to the limitation of strategic offensiv arms — SALT Interim Agreement.)

Prvi Ugovor sadrži tri bitne tačke. Prva se odnosi na zabranu razmeštaja ABM sistema za odbranu celokupne teritorije SAD i SSSR-a, osim po jednog sistema namenjenog odbrani glavnih gradova dve zemlje i po jednog za odbranu silosa u kojima se nalaze interkontinentalne rakete (MBR, tj. ICBM). Drugi deo Ugovora precizira tačno koliko svaka strana u navedenim oblastima za odbranu može imati ABM nosača i ABM presretača. Taj broj je utvrđen na po stotinu jednih i drugih. Dogovorene su, takođe, brojčane i kvalitativne restrikcije i za radare koji idu uz ABM sisteme. U trećoj tački ovog Ugovora prihvaćena je formula po kojoj će verifikaciju i kontrolu izvršavanja Ugovora svaka strana vršiti nacionalnim sredstvima koja joj stoje na raspolaganju. Prihvatanje ove formule za kontrolu imalo je nesumnjivo veliki značaj, jer je, na izvestan način, predstavljalo izraz posebnog poverenja jednih u druge. Pri tome ne treba, naravno, smetnuti s uma da su sredstva osmatranja, prvenstveno putem veštačkih satelita namenjenih za vojne svrhe, kao i niz drugih metoda za kontrolu, do te mere usavršena da je veoma teško učiniti bilo šta što bi poremetilo dogovoreno a da to ne prijeti druga strana.

U vezi sa ovim Ugovorom došlo je u pregovorima između dve strane sledećih meseci i godina do novog napretka. Tako je, kao rezultat tih nastavljenih pregovora, 3. jula 1974. godine u Moskvi potpisan *Protokol uz Ugovor o ograničenju antiraketnih sistema* (Protocol to the Treaty on the limitation of antyballistic missile systems — SALT ABM Treaty).

Prema navedenom Protokolu, između dve strane usaglašeno je da se, umesto ranije predviđenog razmeštaja dva, dozvoljava smeštaj samo jednog ABM sistema, bilo za zaštitu glavnih gradova ili područja u kojima su smešteni silosi sa interkontinentalnim raketama. Izbor jednog ili drugog objekta koji će se braniti prepušten

je slobodnom izboru svake strane ugovornice. Potpisani Protokol dalje predviđa da obaveštavanje druge strane o uklanjanju jednog ABM sistema, odnosno o njegovoj izgradnji u jednoj od predviđenih zona (glavni grad ili zaštita silosa interkontinentalnim raketama), treba da bude učinjeno od 3. oktobra 1977. do 2. oktobra 1978. godine. Utvrđeno je, takođe, da se eventualna zamena može izvršiti samo jednom.

Drugi Ugovor, nosi naziv: *Privremeni sporazum o određenim merama u vezi sa ograničenjem ofanzivnog strategijskog naoružanja* (Interim agreement on certain measures with respect to the limitation of strategic offensive arms — SALT Interim Agreement).

Navedenim sporazumom predviđa se zamrzavanje, za period od pet godina, ukupnog broja kako nosača interkontinentalnih raketa stacioniranih, tj. fiksiranih, na zemlji, tako i onih nosača raketa koji su smešteni na modernim podmornicama. Svakoj strani ostavljeno je da odredi proporciju između jednih i drugih, ali, istovremeno, Ugovor ne dopušta zamenu fiksiranih nosača »lakih« interkontinentalnih raketa ili interkontinentalnih raketa starijeg tipa, za moderne, »teške«, interkontinentalne rakete.

I ovaj Ugovor prati, kao njegov sastavni deo, Protokol kojim se određuje da SAD ne mogu imati više od 710 nosača raketa na podmornicama i ne više od 44 moderne podmornice za lansiranje raketa. SSSR je, s druge strane, ograničen, prema ovom Protokolu, na 950 nosača raketa na podmornicama i na 62 moderne podmornice za izbacivanje raketa.

Razoružanje, kao jedan od ključnih problema savremenog sveta, postavilo se pred međunarodnu zajednicu već u prvim godinama posle drugog svetskog rata. Poseban značaj i stalno rastuća aktuelnost ove teme poticali su iz strahovite razorne moći nuklearnog oružja, koja je stalno rasla i usavršavala se. Direktni pregovori između SSSR-a i SAD o razoružanju povedeni su 1963. godine, i od tada do danas ove dve zemlje su međusobno zaključile jedanaest sporazuma kojima se regulišu razna pitanja iz kompleksne oblasti razoružanja.

Krupne promene u međunarodnim odnosima

Od trenutka kada su se 1972. godine predsednici Brežnjev i Ford saglasili o otpočinjanju pregovora o SALT-2, pa do nedavnog potpisivanja Ugovora o SALT-2 u Beču, u svetu su se desile mnoge, veoma značajne promene. Te promene nisu bitno uticale na os-

novnu orijentaciju dve supersile da pregovaraju o problematici SALT-2, ali su, ipak, u određenim fazama uticale na tempo i sam način pregovaranja.

Najznačajnije promene u međunarodnim odnosima u navedenom periodu svakako su bile one koje su se desile u unutrašnjoj i spoljnoj politici NR Kine, tj. u njenoj novoj ulozi u svetu i u tzv. trouglu velikih sila. Dok su odnosi NR Kina — SSSR u pogledu zaoštrenosti, ostali do danas gotovo nepromenjeni, u odnosima između SAD i NR Kine došlo je do bitnih izmena: uspostavljeni su normalni diplomatski odnosi. Ali, SAD ipak vode računa da njihovo otvaranje prema NR Kini ne deluje suviše kao uznemiravajući faktor na sovjetsko-američke odnose, jer SSSR i dalje smatraju svojim glavnim partnerom. NR Kina je potpisala ugovor o miru sa Japanom, normalizovala odnose sa većinom zemalja u svom regionu i definitivno se afirmisala kao faktor bez čijeg učešća nije moguće rešavanje bilo kog važnijeg problema u tom delu sveta.

Zbivanja u Iranu su drugi značajan događaj koji je uneo promene u političku sliku sveta. Do juče jedan od najsigurnijih uporišta američke politike, Iran je učinio veoma krupan zaokret i na unutrašnjem i na spoljnopolitičkom planu i opredelio se za politiku nesvrstavanja. Zbivanja u Iranu odrazila su se veoma snažno na ceo region Bliskog i Srednjeg istoka (na odnose snaga u njemu), pa i šire.

Potpisivanjem sporazuma u Kemp Dejvidu bliskoistočna kriza ušla je u novu fazu, ali pomenuti sporazumi, do kojih je došlo pod okriljem pa i presudnim uticajem SAD, problem Bliskog istoka nisu približili pravednom, miroljubivom i trajnom rešenju, jer njima nije rešen bitan problem bliskoistočne krize, problem prava naroda Palestine na nezavisnost i sopstvenu državu, kao ni pitanje povlačenja Izraela sa okupiranih arapskih teritorija (u ratu od 1967. godine).

Istovremeno, Egipat je svojom novom politikom u pogledu rešavanja krize na Bliskom istoku ozbiljno ugrozio jedinstvo arapskih zemalja, a ono je uvek bilo bitan faktor u borbi za likvidaciju svih posledica agresivne politike Izraela. Danas se jedinstvo arapskih zemalja ostvaruje bez Egipta i u odlučnom suprotstavljanju politici koju vodi predsednik Sadat. U celini gledano, situacija na Bliskom istoku opterećena je stalnim opasnostima i neizvesnostima.

Svet je u periodu u kome su se vodili pregovori o SALT-2 bio suočen i sa nizom drugih, krupnih problema. Među njima valja pomenuti zaoštrevanja na jugu Afrike, gde rasistički režimi u Zimbabveu, Namibiji i južnoj Africi uporno pokušavaju da, uz podršku imperijalističkih snaga na Zapadu, uskrate pravo narodu tih zemalja

na nezavisnost i slobodan razvoj, zatim valja pomenuti izvanredno opasne sukobe u jugoistočnoj Aziji između Vijetnama i Kambodže i Vijetnama i NR Kine izazvanih vojnim intervencijama Vijetnama i NR Kine, sukob na tzv. rogu Afrike, zaoštavanje pitanja Zapadne Sahare, isto tako pojačane pritiske na nesvrstane zemlje, pokušaje da se politika pokreta nesvrstanih zemalja preusmeri, sve učestalije pojave politike sa pozicija sile, itd.

U vezi sa gore rečenim, treba takođe naglasiti da je u proteklom periodu razvoju međunarodne situacije davalo snažan pečat delovanje nesvrstanih zemalja. Politika nesvrstavanja i akcije koje su, polazeći od izvornih principa te politike, pokretale i realizovale nesvrstane zemlje, bitno su doprinosile jačanju svih pozitivnih tendencija u svetu, među kojima treba posebno istaći nastojanja velikog broja zemalja da se ravnopravno uključuju u rešavanje najkrupnijih problema savremenog čovečanstva. Borba za očuvanje mira, za ostvarenje jednake bezbednosti za sve zemlje, za nezavisnost, puni suverenitet i teritorijalni integritet, za slobodan unutrašnji razvoj svake zemlje bez pritiska i mešanja spolja, za demokratizaciju međunarodnih odnosa i menjanje nepravednih političkih i ekonomskih uslova u kojima žive zemlje u razvoju, danas ne bi bila uspešna, pa čak ni moguća, bez pokreta nesvrstanosti, kao samostalnog, vanblokovskog faktora.

Neke od ranije pomenutih promena na međunarodnoj sceni direktno su povezane sa pitanjem odnosa snaga između dveju sila na političkom i vojnom planu, te su, zbog toga, morale izvršiti i izvestan uticaj na prilaze dveju sila pregovorima o SALT-2, kao i na tempo i način pregovaranja.¹

Neposredne pripreme za SALT-2 i odnos snaga

Ugovor o SALT-2 u stvari je zasnovan na saglasnosti postignutoj u Vladivostoku da svaka sila može imati maksimalno 2.400 lansirnih uređaja za nuklearno oružje (projektili bazirani na zemlji, projektili koji se lansiraju sa podmornica i teški bombarderi). U okviru tog ugovorenog broja na svakoj strani može da bude samo

¹ Sastanku Brežnjev-Karter od 15. do 18. juna ove godine u Beču pretходило je devet sovjetsko-američkih susreta na vrhu, bilateralnih ili širih: od 4. do 11. februara 1945. na Jalti: Ruzvelt-Staljin-Čerčil; od 18. do 23. jula 1955. u Ženevi: Bulganjin-Ajzenhauer-Idn-Edgar For; od 15. do 28. septembra 1959. u Kemp Dejvidu: Ajzenhauer-Hruščov; od 3. do 4. juna 1961. u Beču: Kenedi-Hruščov; od 22. do 30. maja 1972. u Moskvi: Brežnjev-Nikson (26. maja potpisan sporazum o SALT-1); od 16. do 24. juna 1973. u Vašingtonu: Brežnjev-Nikson (21. juna potpisan sporazum o »potvrđivanju« SALT-1); od 27. juna do 3. jula 1974. u Moskvi: Brežnjev-Nikson i od 23. do 24. novembra 1974. godine u Vladivostoku: Brežnjev-Ford.

1.320 lansera opremljenih nosačima višestruko nezavisno usmerenih bojnih glava (MIRV). Ova osnova iz Vladivostoka bila je u toku pregovora dovođena u pitanje, ali je to prevaziđeno, te je ona kasnije nešto izmenjena i dopunjena u pogledu nekih detalja i veoma brižljivo razrađena. Uneta je, pored ostalog, obaveza za obe strane da se pomenuti broj od 2.400 lansirnih uređaja do 1981. godine smanji na 2.250, kao i da se, što se tiče 1.320 lansera za strategijske balističke projekte tipa MIRV i teške bombardere, odrede i neki potplafoni, o čemu će kasnije biti reči.

Ugovor u Beču pripremio je teren, ali samo u izvesnoj meri, i za pregovore o SALT-3. U dogovaranju o ovom budućem ugovoru trebalo bi da učestvuju i druge nuklearne sile, jer bi on tretirao znatno širu problematiku od one koju obuhvata SALT-2. U slučaju da dođe do potpisivanja ugovora o SALT-3, to bi predstavljalo, kako se u ovom trenutku može proceniti, još značajniji korak u pravcu sprečavanja izbijanja nuklearnog rata, tj. u pravcu jačanja međunarodne bezbednosti, učvršćenja mira u svetu i ublažavanja opasnih vidova rivalstva između zemalja.

Bečki ugovor je i plod iskustva od skoro sedam godina koje su dve zemlje stekle, proveravajući svaka od njih koliko se druga strana ugovornica pridržava odredbi ugovora o SALT-1. Iskustvo je neosporno pozitivno, jer su sva pitanja, koja su se u pogledu poštovanja odredbi ovog Ugovora povremeno pojavljivala, bila na zadovoljavajući način rešena, što je nedavno istakao u javnom govoru i američki potpredsednik Mondejl. Drugim rečima, korektno pridržavanje obe strane odredbi ugovora o SALT-1 omogućilo je da se na obema stranama stvori neophodan stepen poverenja da se može pristupiti sporazumevanju oko SALT-2, što, naravno, ni u kom slučaju ne znači da Ugovor o SALT-2 počiva samo na poverenju. Naprotiv, poverenje je, u suštini, zamenjeno ugovorenim veoma preciznim sistemom međusobnog proveravanja. U vezi sa SALT-1 bilo je stvoreno jedno stalno telo koje je razmatralo sve tvrdnje o navodnoj povredi odredbi Ugovora, jer je svaka od dveju sila nesumnjivo zainteresovana da dogovorena ravnoteža ne bude poremećena na njenu štetu.

O pomenutoj globalnoj ravnoteži nuklearnih snaga dveju sila, po našem mišljenju, nemoguće je dati potpuno tačan prikaz, iako se povremeno o tome objavljuju podaci i autori tvrde da su verodostojni. Podatke o sadašnjem međusobnom odnosu nuklearnih snaga SAD i SSSR objavljuju američki Stejt departman, pojedini instituti za strategijska istraživanja i neke druge institucije. S obzirom na to da stvarni podaci predstavljaju tajnu, kao i da nema potpuno neu-

tralnih i objektivnih naučnih ustanova koje mogu uspešno istraživati problematiku naoružavanja, jer su takve institucije politički opredeljene, niže navedene podatke treba primiti sa odgovarajućom rezervom.

Stejt departman tvrdi da su na dan 1. januara 1979. godine dve supersile posedovale sledeće:

	SAD	SSSR
— Lanseri operativnih projektila MBR (ICBM), koji se nalaze na vatrenom položaju, u izgradnji, na remontu, popravci, preinačenju ili modernizaciji, ali ne i lanseri na terenu za probe za koje se smatra da su deo operativnih snaga	1.054	1.400
— Lanseri operativnih projektila BRPL (SLBM). Za ove lansere važi gornja napomena u pogledu mesta gde se nalaze. Pod lanserima BRPL (SLBM) podrazumevaju se i lanseri na svim podmornicama na nuklearni pogon, kao i operativni lanseri SSSR-a za moderne projekte BRPL (SLBM) na njegovim podmornicama na dizel-pogon.	656	950
— Bombarderi velikog radijusa ² :		
— operativni	348	150
— ostali	221	0
— varijante	0	120
— Oružana punjenja ³ :	SAD	SSSR
— oružja (bojne glave)	9.200	5.000

Međunarodni institut za stratejske studije (IISS.) iz Londona objavio je za 1978—79. godinu unekoliko drugačije podatke. Naime, on isto tako tvrdi da je SSSR nadmoćniji u kopnenim lanserima, jer ih ima 1.400, dok SAD imaju 1.054, a takođe i u lanse-

² Pod bombarderima velikog radijusa nisu obuhvaćeni što se tiče SAD: 3 prototipa bombardera »B-1« i 68 »FB-111«; a što se tiče SSSR-a: bombarderi »bekfajer«. Bombarderi označeni kao »operativni« uključuju samo postavljene bombardere, spremne za napad. Bombarderi označeni kao »ostali« uključuju, što se tiče SAD, bombardere »B-52« koji se koriste za razne svrhe, kao i one u rezervi, na opravci ili u hangaru. »Varijante« obuhvataju, što se tiče SSSR, avione tankere »bizon«, avione »medved« za podmornički rat i izviđačke avione »medved«. Američki avioni tankeri (641 tipa »KC-135«) nemaju konstrukciju tipa »B-52« i ovim nisu obuhvaćeni.

³ Ukupno oružano punjenje označava oružja sa nezavisnim usmeravanjem zajedno sa ukupnim brojem operativnih projektila MBR (ICBM) i BRPL (SLBM) i bombardera velikog radijusa.

rima sa podmornica: SSSR-1.015, SAD-656, dodajući da SSSR ima 90 podmornica opremljenih nuklearnim oružjem (70 na nuklearni pogon i 20 na dizel-pogon), dok SAD imaju samo 41 podmornicu, i to sve na nuklearni pogon. Prema ovom institutu, SAD imaju 373 bombardera velikog radijusa, a SSSR svega 135. Što se tiče ukupnog broja lansera i bojnih glava, ovaj institut tvrdi da SAD imaju 2.076 lansera i 11.000 bojnih glava, a SSSR 2.550 lansera i 4.500 bojnih glava. Institut takođe tvrdi da je SSSR pretekao SAD u pogledu broja interkontinentalnih i podmorničkih raketa, i to niže izloženim tempom:

SAD/SSSR	1963. g.	1967. g.	1970. g.	1976. g.	1978. g.
MBR (ICBM)	424/90	1054/570	1054/1300	1054/1527	1054/1400
BRPL (SLBM)	224/107	656/107	656/304	656/845	656/1015
bombarderi vel. radijusa	630/190	545/155	550/145	387/135	373/135

Posle ovog osvrta u publikaciji Instituta se izlaže odnos snaga između dveju sila u pogledu taktičkog nuklearnog naoružanja, kopnenih i vazdušnih konvencionalnih snaga i mornarice, pa se, na osnovu svega toga, zaključuje da postoji suštinska strategijska nuklearna jednakost između dve supersile, da zemlje Varšavskog ugovora imaju u Evropi značajnu nadmoćnost u konvencionalnim kopnenim i vazdušnim snagama, da je NATO izrazito nadmoćan u pogledu broja taktičkih nuklearnih bojnih glava (neophodnih radi kompenziranja nepovoljnog položaja u konvencionalnim snagama), da postoji nadmoć NATO-a u mornaričkim površinskim snagama (naročito u brodovima sa zapreminom iznad 10.000 tona), kao i u vazdušnim snagama koje se nalaze na brodovima, dok je SSSR nadmoćniji u pogledu podmorničkih snaga, da postoji očita nadmoć SSSR-a u strateškom konvencionalnom manevrisanju itd.

Koliko je poznato autorima ovog teksta, institucije SSSR-a do sada nisu objavljivale podatke o snagama SAD i zemljama NATO, niti su ocenjivale tačnost navedenih i drugih sličnih izveštaja o vojnim snagama SSSR-a i o odnosu snaga između SSSR-a i SAD. Međutim, sigurno je da dve supersile imaju više nego približno tačne podatke o međusobnom odnosu vojnih snaga, a naročito o nuklearnom naoružanju. Pored obaveštajnih službi, ovo im u prvom redu omogućava snimanje sa vojnih satelita koje obe supersile imaju u velikom broju u vasioni. Nedavno je na jednom zasedanju Konferencije za razoružanje u Ženevi bio iznet podatak da se sa američkih i sovjetskih vojnih satelita mogu vrlo jasno snimiti objekti na Zemlji i veličine jednog metra, dok se sa satelita koji nisu lansirani u

vojne svrhe za sada mogu snimati tek objekti veličine 25 metara i veći. Koliki značaj obe sile pridaju vojnim satelitima, vidi se iz podatka Štokholmskog međunarodnog instituta za istraživanje mira (SIPRI-Stockholm International Peace Research Institute) da od 155 satelita koji su izbačeni u orbitu u toku 1978. svega 43 nije bilo u vojne svrhe. Dovoljno pouzdano međusobno poznavanje vojnih efekta nesumnjivo je poslužilo kao osnova za pregovore putem kojih se dospelo do Ugovora o SALT-2.

SALT-2

Brežnjev i Karter potpisali su u Beču, 18. januara o. g., pet dokumenata, koji zvanično nose sledeće nazive:

— *Ugovor između SSSR i SAD o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja,*

— *Protokol uz Ugovor između SSSR-a i SAD o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja,*

— *Zajednička izjava o principima i osnovnim pravcima narednih pregovora o ograničenju strategijskog naoružanja,*

— *Usaglašene izjave i zajednički principi razumevanja u vezi sa Ugovorom između SSSR-a i SAD o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja i*

— *Zajednički sovjetsko-američki kominike.*

Svaki od navedenih dokumenata ima određeno mesto u postignutom veoma složenom dogovoru o SALT-2 i dopunjava ili osvetljava druga dokumenta. Svi dokumenti čine brižljivo izbalansiranu celinu, iz koje se ne može izdvojiti bilo koji od njih a da se pri tome ne poremeti dogovor u celini. Problematika obuhvaćena dogovorom o SALT-2 veoma je složena i obimna, te pošto se u ovom članku ne može izložiti i oceniti svaki detalj, ograničićemo se samo na ono što je najbitnije.

Sam Ugovor je svakako najvažniji, on predstavlja srž celokupnog dogovora i ostaje na snazi do 31. decembra 1985. godine, ukoliko pre tog roka ne bude zamenjen sporazum o daljem ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja, ili se jedna od strana ugovornica, koristeći se otkaznim rokom od šest meseci, ne povuče iz Ugovora. Posle ratifikacije u obe zemlje ugovornice Ugovor stupa na snagu.

U preambuli Ugovora se, pored konstatacija o razornim posledicama eventualnog nuklearnog rata, o korisnosti ograničenja ofanzivnog nuklearnog naoružanja i o principima jednakosti i podjednake bezbednosti, na određen način ističe i misao da je ovaj Ugovor jedna od karika u kontinuitetu napora koji imaju za svrhu da, preko

daljeg ograničenja i smanjenja strategijskog naoružanja, dovedu do sveopšteg i potpunog razoružanja radi učvršćenja međunarodnog mira i bezbednosti. U članovima Ugovora dat je, prvo, dug i precizan opis vrste oružja koja se u kvantitativnom i kvalitativnom smislu ovim Ugovorom ograničavaju, a zatim se po vrstama i podvrstama oružja preciziraju dozvoljeni plafoni i potplafoni. Izložićemo najvažnija ograničenja koja su Ugovorom predviđena.

Za lansere⁴ raketa MBR (ICBM), lansere raketa BRPL (SLBM), teške bombardere i balističke projekte vazduh-zemlja BRVZ (ASBM) dometa više od 600 km određen je zajednički plafon od 2.400 jedinica, što znači da ukupan broj svih tih oružja ne sme da prekorači navedenu cifru. Predviđeno je da taj plafon od 1. januara 1981. godine bude snižen na 2.250 jedinica, a svaka strana ima pravo da u okviru ovoga broja sama određuje sastav svog naoružanja. Što se tiče bombardera, oni sami (tj. aparati) se ne uračunavaju već se uračunava maksimalan broj raketa BRVZ (ASBM) kojima je opremljen bombarder za jedan borbeni let.

Što se tiče lansera raketa MBR (ICBM), u čl. 4. Ugovora precizno je predviđen niz dopunskih ograničenja koja imaju za cilj da onemoguće neka usavršavanja postojećih lansera, da regulišu pojedina pitanja koja se odnose na dislociranje, kao, na primer, da spreče nagomilavanje na određenim mestima i sl. Drugim rečima, ove odredbe treba da onemoguće izigravanje osnovnog smisla ranije pomenutih plafona i potplafona.

Posebno mesto u Ugovoru imaju rakete tipa MIRV (koje su opremljene višestrukim individualno navođenim bojnim glavama), jer se smatra da projektili toga tipa, a posebno interkontinentalni balistički projektili tipa MIRV, mogu više nego druga oružja da remete ravnotežu između dveju sila. Iz tih razloga za projekte tipa MIRV predviđeni su potplafoni. Tako je u čl. 5. Ugovora predviđeno da ukupan broj lansera za strateške balističke projekte MIRV, i to interkontinentalnih balističkih raketa, podmorničkih balističkih raketa, lansirnih uređaja tipa vazduh-zemlja i teških bombardera naoružanih krstarećim raketama dometa više od 600 km, ne sme premašiti cifru od 1320 jedinica. To je prvi potplafon. U okviru ovog prvog potplafona, odnosno ove dozvoljene količine, broj lansirnih uređaja interkontinentalnih balističkih raketa i podmorničkih

⁴ MBR (ICBM) = lanseri sa zemlje interkontinentalnih balističkih projektila; BRPL (SLBM) = lanseri za balističke projekte koji se lansiraju sa podmornica; BRVZ (ASBM) = balistički projektili vazduh-zemlja.

MBR, BRPL i BRVZ su sovjetske skraćenice kojim se koristi i Tanjug. ICBM, SLBM i ASBM su američke skraćenice.

balističkih raketa tipa MIRV i lansirnih uređaja vazduh-zemlja tipa MIRV, ne sme premašiti broj od 1.200 jedinica. To je drugi potplafon (koji se, kao što se vidi, ne odnosi samo na teške bombardere naoružane krstarećim raketama). U okviru ove druge dopuštene cifre od 1.200 jedinica, broj interkontinentalnih balističkih raketa tipa MIRV ne može biti veći od 820 jedinica. Ovo bi bio treći potplafon.

Ugovorom je precizno određeno na koje se naoružanje odnose pomenuta ograničenja: na oružja koja se nalaze u borbenom sastavu, u završnoj fazi izrade, u rezervi, u skladištima ili su konzervirana, u fazi generalnog ili tekućeg remonta, modernizacije ili rekonstrukcije. Svaka od ovih kategorija je do detalja opisana, a takođe su precizno određena i oružja na koja se ograničenja ne odnose — na primer, na oružja koja su namenjena za eksperimente i obuku, na letelice za istraživanje kosmosa itd.

Ugovor predviđa, dalje, niz ograničenja i u pogledu eksperimenata, razmeštaja, modernizacije i zamene oružja drugom modernijom vrstom. Ugovor takođe predviđa da se odredbe ne mogu zaobići pomoću neke treće zemlje i da strane ugovornice ne mogu preuzimati obaveze koje su u suprotnosti sa njim. U Ugovoru se takođe predviđa da dve sile bez odlaganja povedu pregovore o daljim merama za ograničenje i smanjenje strategijskog naoružanja i da do 1985. godine zaključe sporazum o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja koji će zameniti ovaj Ugovor.

Načelne odredbe o međusobnom kontrolisanju poštovanja usvojenih klauzula su veoma značajan sastavni deo Ugovora. Među njima je najvažnija odredba da se svaka strana obavezuje da neće praviti smetnje nacionalnim tehničkim sredstvima kontrole druge strane i da neće preduzimati namerne mere maskiranja. (Ovde se misli i na šifrovanje komandnih poruka. Pri kraju pregovora o SALT-2 ovo je bilo jedno od spornih pitanja koje je izazvalo odugovlačenje pregovora).

Ugovor obavezuje obe strane da se koriste uslugama *Stalne konsultativne komisije*, formirane na osnovu zajedničke odluke dveju sila od 21. decembra 1972. godine. Preko ovog tela treba da se razmatraju sva pitanja vezana za isvršenje Ugovora, uključiv i tvrdnje o povredama Ugovora. Ova komisija formirana je još u vezi sa SALT-1 i imala je istu funkciju koju treba da ima i u vezi sa SALT-2.

Ranije pomenuti Protokol uz Ugovor između SSSR-a i SAD o ograničenju strategijskog ofanzivnog naoružanja neodvojiv je deo

Ugovora i ostaje na snazi do 31. decembra 1981. godine, ukoliko pre tog roka ne bude zamenjen drugim sporazumom. Protokolom su određena privremena ograničenja za određene vrste oružja u pogledu kojih strane ugovornice nisu mogle da se dogovore o drugoročnim rešenjima. Naime, Protokolom je zabranjeno:

— prvo, postavljanje krstarećih raketa dometa većeg od 600 km na lansirnim uređajima stacioniranim na moru ili na kopnu (u Protokolu je precizno rečeno šta se podrazumeva pod pojmom »krstareća raketa«);

— drugo, probni letovi krstarećih raketa dometa od preko 600 km tipa MIRV pomoću lansirnih uređaja stacioniranih na moru ili na kopnu;

— treće, probni letovi i postavljanje balističkih raketa vazduh-zemlja.

Iz teksta Ugovora i Protokola očigledno proizlazi da oni, uzeti zajedno, odražavaju obostrano prihvatljiv odnos snaga zasnovan na usaglašenim interesima dve strane ugovornice.

Razgovori o ostalim pitanjima odnosa supersila

Pored pitanja ograničenja strategijskog ofanzivnog nuklearnog naoružanja, Brežnjev i Karter u Beču su razmotrili i druge vidove problema naoružanja, odnosno razoružanja, kao i sve važnije međunarodne probleme, uključiv, razumljivo, i odnose između SAD i SSSR-a u celini, koji, s obzirom na to da se radi o dve najmoćnije sile sveta — o dve rukovodeće zemlje dva suparnička vojnopolitička bloka, u velikoj meri utiču na stanje međunarodnih odnosa uopšte. Mnogi problemi o kojima je u Beču razgovarano pomenuti su u odgovarajućim potpisanim dokumentima. Međutim, pošto je ono što je rečeno u tim dokumentima za javnost dato samo u formi kratkih uopštenih formulacija, to ne može u potpunosti da odrazi stvaran stepen saglasnosti, odnosno razmimoilaženja. Dosadašnji zaključci o tom delu razgovora koji su izveli posmatrači i svetska štampa, svode se uglavnom na sledeće konstatacije.

Što se tiče pitanja iz sfere naoružanja, odnosno razoružanja, koja nisu obuhvaćena sporazumom o SALT-2, kao najvažnije treba uočiti da su obe strane manifestovale svoju zainteresovanost da i u vezi sa njima iznađu maksimalno mogući stepen saglasnosti radi ograničavanja i smanjivanja naoružanja. Ova konstatacija važi kako za pitanja u vezi sa strategijskim i taktičkim nuklearnim naoru-

žanjem, tako i sa klasičnim naoružanjem. Dalje, pošto SALT-3 treba da obuhvati i strategijsko i taktičko nuklearno naoružanje, u njegovu izradu treba da se uključe i druge nuklearne sile. Kada se bude razmatrala problematika SALT-3, biće reči o temama koje se direktno tiču mnogih zemalja: o bezbednosti zemalja NATO, odnosno Varšavskog ugovora (pri tome se neće moći zaobići ni pitanje bezbednosti drugih zemalja), o američkoj raketi MX, o sovjetskoj raketi SS-20 i avionu »bekfajer«, o nuklearnim snagama Francuske i Engleske, o oružanim snagama (nuklearnim i konvencionalnim) dva pakta u Evropi uopšte, kao i o mnogim drugim pitanjima koja su direktno ili indirektno vezana za ove teme.

U Beču su, takođe, razmatrane mogućnosti unapređivanja pregovora koje dve super sile vode, uz učešće Engleske, o zaključenju Ugovora o potpunoj i sveopštoj zabrani proba nuklearnog oružja. Izražena je namera da se deluje u pravcu ubrzanja pregovora, ali na osnovu onoga što je rečeno nije još moguće zaključiti u koliko meri se to ubrzanje može ostvariti s obzirom na razlike koje još postoje između dveju sila i na činjenicu da bi to u stvari bio međunarodni ugovor. Radi se o zabrani proba u svim sredinama (koja bi obavezivala i druge nuklearne sile), a uz sam Ugovor bi bio priključen i poseban protokol kojim bi se zabranile nuklearne eksplozije u miroljubive svrhe. Pitanje je veoma složeno i teško. Amerikanci smatraju da je preostao izvestan broj teško rešivih pitanja iz ključne oblasti proveravanja.

Obe strane su u dokumentima potvrdile da pridaju veliki značaj neširenju nuklearnog oružja, kao i da će se one pridržavati obaveza koje su preuzele svojevremeno zaključenim ugovorom. Pored ostalih razloga zbog kojih dve supersile žele da se nuklearno oružje u svetu dalje ne širi jeste svakako i taj što bi širenje nuklearnog oružja moglo da ugrozi sadašnju svetsku ravnotežu na planu nuklearnog oružja, koju dve sile žele da održe. Drugim rečima, kad već nijedna od njih ne može da poremeti ravnotežu u svoju korist, tj. na štetu rivala, obema silama, koje inače teže kontrolisanju naoružanja u svetu, odgovara da je održe. Oba državnika su se izjasnila za to da se sporazumu o neširenju nuklearnog oružja priključi što više zemalja i da se pojača kontrola nad isporukama nuklearnog materijala, opreme i tehnologije koji bi mogli da se koriste za proizvodnju nuklearnog oružja. Posebno je istaknuta opasnost od pojave nuklearnog oružja u oblastima u kojima postoje konflikti.

Pregovori koji se vode u Beču od 1973. godine, o obostranom smanjivanju oružanih snaga i naoružanja u centralnoj Evropi (SOSIN, odnosno MBFR), imali su veoma važno mesto u razgovori-

ma između Kartera i Brežnjeva. Kao što je poznato, ti pregovori su već duže vremena zakočeni, jer zapadne zemlje smatraju da oružane snage zemalja Varšavskog ugovora, navodno, za oko 150.000 ljudi u ovoj oblasti premašuju snage zemalja NATO, što članice Varšavskog ugovora odbijaju kao netačno. Karter i Brežnjev su ocenili da bi obostrano smanjivanje snaga u centralnoj Evropi bilo »krupan doprinos učvršćenju stabilnosti i bezbednosti«, ali široj javnosti nije poznato šta su se dogovorili da konkretno preduzmu u tom smislu. Kako sada stoje stvari, izgleda da eventualni sporazum o smanjenju snaga i naoružanja u centralnoj Evropi ne bi imao za posledicu samo to smanjenje nego i modernizaciju opreme i porast vatrene moći tih smanjenih snaga. U vezi s tim vredi napomenuti da se sa sovjetske strane, na primer, tvrdi da je na ovogodišnjem majskom zasedanju Saveta NATO već odlučeno da se za sadašnji petogodišnji program jačanja snaga NATO utroši suma od 4,5 milijardi dolara, što je dva i po puta više od sume koja je utrošena u toku proteklog petogodišnjeg perioda. U prvom planu je modernizacija nuklearnih snaga NATO u Evropi, instaliranje nuklearnih projektila srednjeg dometa, koji bi bili usmereni protiv zemalja Varšavskog ugovora, povećanje arsenala protivtenkovskih raketa za 25% itd.

Kod zapadnih zemalja moguće je uočiti strah da bi smanjivanje snaga u centralnoj Evropi moglo da poveća već postojeće nesuglasice među njima, kao i da bi smanjivanje povećalo njihovu zavisnost od velikih sila. Iz ovog poslednjeg razloga, iz nekih zapadnih zemalja se lansira teza da je smanjenje moguće samo uz perspektivu stvaranja jednog opšteevropskog precizno određenog sistema bezbednosti, a on je za sada — naglašava se u tim krugovima — samo maglovita zamisao.

Karter i Brežnjev su razgovarali i o pitanju antisatelitskog sistema i složili se da treba nastaviti traganje za opšteprihvatljivim sporazumom, što znači da takav sporazum u Beču nije postignut, a nije se, uostalom, ni predviđalo da će to biti slučaj. Prema nekim informacijama zapadnih agencija, SAD su nastojale da dođe do saglasnosti da se za godinu dana ne vrše probe satelita za borbu protiv drugih satelita. Nije poznato kakav je odgovor na ovo dobijen sa sovjetske strane, ukoliko je ovo pitanje zaista bilo pokretano.

SSSR i SAD već prilično dugo vode pregovore o ograničavanju prodaje i isporuka konvencionalnog naoružanja trećim zemljama, pri čemu se u prvom redu misli na zemlje u tzv. kriznim područjima (Bliski istok, neki regioni u Africi i sl.). Brežnjev i Karter su se dogovorili da njihovi stručnjaci hitno pripreme sledeću rundu

pregovora o ovom pitanju. Znači, pitanje je hitne prirode, a dogovor u Beču nije postignut. S obzirom na složenost i težinu problema koje bi trebalo rešiti, najverovatnije je da ni stručnjaci neće brzo postići uspeh.

Pitanje isporuke oružja sastavni je deo opšteg političkog stava jedne, odnosno druge sile, prema zemljama koje su upletene u neku kriznu situaciju u svetu, a te situacije su međusobno različite, te se i pitanje (ne) isporuka oružja u razgovoru dveju sila mora odvojeno razmatrati od jednog do drugog kriznog žarišta. Tačno je da su obe sile nesumnjivo zainteresovane da spreče da preko postojećih kriznih žarišta budu dovedene do direktne međusobne vojne konfrontacije, ali je isto tako tačno da se najčešće upravo u vezi sa kriznim žarištima odvija njihovo međusobno nadmetanje.

Pošto ovako stoje stvari, dve sile nastoje da — polazeći od zajedničkog vitalnog interesa da do direktne međusobne vojne konfrontacije ne dođe — ugovore izvesna »pravila igre«, tj. načelna ograničenja koja ne bi sputavala njihovu političku aktivnost, već samo smanjivala rizik u pogledu nepoželjnog razvoja. Pitanje je bez sumnje veoma složeno i teško i, po svemu sudeći, neće uskoro biti u celini rešeno.

Jedna od tema u Beču bila je i zabrana hemijskog oružja, o čemu dve sile, takođe, već odranije vode pregovore. U ovim pregovorima je već ostvaren izvestan napredak, ali je ostao još priličan broj nerešenih pitanja, naročito na ključnom području proveravanja. Krajnji rezultat ovih sovjetsko-američkih pregovora treba da bude zajednički predlog koji bi dve sile podnele Komitetu za razoružanje. Brežnjev i Karter su se dogovorili da intenziviraju napore u ovom smislu.

Sudeći prema tekstu Zajedničkog sovjetsko-američkog kominikea, izjavama odgovornih funkcionera dve sile i ocenama posmatrača, u Beču je najveći uspeh postignut u pogledu zabrane radiološkog oružja. Brežnjev i Karter su postigli saglasnost u pogledu osnovnih elemenata Ugovora o zabrani razvoja, proizvodnje, stvaranja zaliha i korišćenja radiološkog oružja. Usaglašen sovjetsko-američki predlog (odnosno identični odvojeni tekstovi) u julu o. g. već je bio podnet Komitetu za razoružanje, koji treba da izradi nacrt ugovora i da ga podnese na razmatranje narednom zasedanju Generalne skupštine OUN. Ovim je popunjena jedna od praznina u nizu multilateralnih sporazuma koji se odnose na oružje za masovno uništenje.

Brežnjev i Karter su se, takođe, dogovorili da se njihovi predstavnici bez odlaganja sastanu radi nastavka razgovora o merama za ograničenje naoružanja, tj. vojne delatnosti, u području Indijskog

okeana. Poslednjih godina dve sile su pojačale nadmetanje u ovom području i pitanje usaglašavanja pomenutih ograničenja biće prilično složeno i teško zbog postojanja kriznog žarišta u jugoistočnoj Aziji (Kampučija-Vijetnam-Kina), društveno-političkih procesa i promena u nizu zemalja južne Azije, prema kojima dve sile imaju suprotne stavove, zbog porasta važnosti Indijskog okeana kao strategijskog puta, izgradnje američke vojne baze na ostrvu Diego Garsija i niza drugih vojnih i političkih razloga. S obzirom na sve ovo, nije realno očekivati skori dogovor o celovitom rešavanju ovog pitanja, a za izvesne delimične nagodbe ima znatno više mogućnosti.

Dva državnika u Beču su razmotrila takođe i najvažnije međunarodne probleme, kao što su krizna žarišta na Bliskom istoku, u jugoistočnoj Aziji, promene i kretanja na Srednjem istoku, koja su postala posebno politički aktuelna posle promena u Iranu, zatim stanje u Evropi i pitanje KEBS. Oni su takođe razmatrali politiku NR Kine prema dvema silama, aktivnost Kube u svetu, a naročito njenu ulogu u Africi, problem razvoja, tj. odnos prema zemljama u razvoju, kao i neka druga aktuelna pitanja. U Zajedničkom sovjetsko-američkom kominikeu ova pitanja nisu nabrojana, ali se iz date uopštene formulacije jasno nazire da je upravo o njima moralo biti govora, što je delimično i potvrđeno nizom izjava američkih funkcionera, člancima komentatora velikih svetskih listova i na druge načine.

Svi posmatrači Bečkog samita saglasni su u oceni da su, što se tiče pomenutih međunarodnih problema, prvo, dve sile ostale pri svojim dosadašnjim dobro poznatim stavovima, što znači da postojeće razlike nisu bile prevaziđene i drugo, da u razgovorima nije bilo ni oštarih rasprava. Očigledno da su oba državnika, pre nego što su se i sastali, bili načisto s tim da se razlike ne mogu ukloniti jednim razgovorom, makar on bio i na najvišem nivou, jer te razlike nisu ni nastale zbog neobaveštenosti o stavovima partnera nego iz mnogo dubljih razloga. Ipak, i takav razgovor o međunarodnim problemima bio je veoma koristan, jer je omogućio obema stranama da uoče neke značajnije detalje u spornim pitanjima i uopšte da se temeljitije sagledaju uslovi u kojima bi bilo moguće da se smanje razlike i da se postepeno krene ka obostrano prihvatljivim rešenjima.

Bilateralni odnosi, odnosno — »opšta pitanja sovjetsko-američkih odnosa« kako je to u Zajedničkom kominikeu rečeno — bili su, svakako, vrlo važna tema razgovora dva državnika, jer su u suštini neodvojivi od stavova dveju sila prema krupnim i aktuelnim međunarodnim problemima. Brežnjev i Karter su u zajedničkom kominikeu sasvim osnovano istakli da odnosi između njihovih zemalja

»imaju ogroman značaj za fundamentalne interese obe zemlje i da umnogome određuju razvoj celokupne međunarodne situacije«. Ova činjenica je posledica snage i međunarodne uloge ovih sila. Polazeći od ove postavke, dva državnika su naglasila neophodnost proširivanja postojećih oblasti sovjetsko-američke saradnje, ističući da ona treba da se odvija na principima pune ravnopravnosti, podjednake bezbednosti, poštovanja suvereniteta i nemešanja u unutrašnje stvari. Ovi principi su prihvatljivi za međunarodnu zajednicu u celini, jer su uz orijentaciju na mirno rešavanje sporova između država, što su dva državnika takođe istakla kao važno, sastavni deo opšte prihvaćene koncepcije o aktivnoj miroljubivoj koegzistenciji.

Odnosi između dveju sila do sada su bili podložni prilično velikim oscilacijama zbog uticaja na njih kako zbivanja na međunarodnom planu, tako i pojedinih moćnih domaćih faktora. Zbog izuzetno složene problematike koju obuhvataju, najverovatnije da ni ubuduće neće biti lako obezbediti stabilan pozitivan razvoj tih odnosa. Bečki susret bez sumnje je podstrek u tome smislu, a dogovoreno je i da se šefovi dveju sila ubuduće redovnije sastaju, kao i da se uopšte proširi razmena mišljenja na drugim nivoima.

Jedan od neosporno najvažnijih elemenata njihovih odnosa, koji u velikoj meri utiče na druge elemente, a time i na odnose u celini, jeste saradnja na ekonomskom planu, a u okviru toga posebno trgovinska razmena. SSSR do sada nije mogao da razvija trgovinsku razmenu sa SAD na osnovu tzv. klauzule najpovoljnije nacije, jer su se tome odlučno suprotstavljali neki veoma uticajni američki krugovi, objašnjavajući takav svoj stav ograničenjima koja postoje u SSSR-u za iseljavanje Jevreja. Stvarni razlozi su svakako bili znatno širi. Susret u Beču nije rešio da se ova klauzula da SSSR-u, ali će, u slučaju da ugovor o SALT-2 bude ratifikovan u američkom Senatu, što će, nadajmo se, biti slučaj, Karterovoj administraciji biti olakšano dalje zalaganje da se SSSR-u da ova klauzula.

Značajan korak na dugom putu saradnje

Posmatran u celini, dogovor o SALT-2, izražen u ranije pomenutim potpisanim dokumentima, ne znači obustavu trke u naoružanju, a pogotovu ne razoružanje, već samo saglasnost o izvesnim pravilima ponašanja na jednom od sektora trke u naoružanju. Međutim, i takav kakav je dogovor o SALT-2 je neosporno koristan, i to ne samo sa stanovišta interesa SSSR-a i SAD već i celokupne

međunarodne zajednice. Razumljivo, dogovor bi bio još korisniji nego što jeste da je bio radikalniji u ograničenjima i širi u pogledu sektora naoružanja koji obuhvata. Ali on je izraz sadašnjih realnosti na relaciji Moskva-Vašington.

Iako ograničenog karaktera, dogovor će posle ratifikacije Ugovora u američkom Senatu (ratifikacija u SSSR-u nije u pitanju), izvršiti izvestan blagotvoran uticaj u više pravaca — stimulisaće neke pozitivne tendencije u međunarodnim odnosima i otvoriti neke nove u tom smislu. Ove tvrdnje važe, da ponovo naglasimo, samo za slučaj da Ugovor bude ratifikovan u američkom Senatu. U nepoželjnom i nesrećnom suprotnom slučaju (odbijanje ratifikacije) dejstvo tada propalog Ugovora bilo bi sasvim suprotnog smera — učinilo bi međunarodnu situaciju gorom nego što je danas. Svestan ove opasnosti, svet u ogromnoj većini, ne zaboravljaajući ograničenost i nedostatke Bečkog dogovora, pozdravlja ovaj dogovor i podržava ga, jer ga ocenjuje kao korak u pravcu svojih težnji i želja.

Detant između dveju sila je već duže vremena ne samo zakočen već i unazađen, proces nadmetanja je sve više preovladavao nad procesom usaglašavanja interesa. Dogovor u Beču bi trebalo da doprinese poboljšanju sovjetsko-američkih odnosa u celini. U vezi s tim veoma je važno što su obe strane prihvatile sporazum da ne teže nadmoćnosti na vojnom planu, jer bi takva težnja samo mogla da prouzrokuje opasnu nestabilnost, pošto bi izazvala usavršavanje naoružanja obeju strana, a ne bi doprinela bezbednosti ni jedne od njih.

Iako SALT-2 ostavlja obema stranama mnogo mogućnosti za nastavljjanje trke u kvalitativnom usavršavanju nuklearnog strategijskog naoružanja, pa čak im izričito dopušta da razviju i po jedan kvalitativno nov sistem oružja, on ipak samim određivanjem istih ograničenja za obe sile (plafona i potplafona), potvrđuje da u stvari postoji ravnoteža u pogledu kvaliteta nuklearnog oružja. Ova potvrda ima ne mali politički značaj. Kada se sve uzme u obzir, SALT-2 na onom vojnom sektoru na kome reguliše odnos snaga predstavlja obostrano prihvatljivu ravnotežu interesa. Ali ta ravnoteža, iako je pozitivan korak ka smanjenju opasnosti od nuklearnog rata, za šta, dve sile snose posebnu odgovornost, ne predstavlja i zadovoljavajući odgovor na zahteve međunarodne zajednice, jer suštinski ne utiče na položaj i bezbednost malih i nenuklearnih zemalja.

SALT-2 nije bio neophodan samo radi pokretanja procesa detanta između SSSR-a i SAD, već i radi takvog uticaja na odnose između Istoka i Zapada uopšte, kao i na međunarodnu situaciju u

celini. I na ovim planovima SALT-2 će, najverovatnije, imati pozitivno dejstvo i kao obnova političkog dijaloga između dveju najmoćnijih sila sveta i zbog deklarisanih principa i konkretnih zaključaka koje je doneo.

Veoma je značajna saglasnost dveju sila da se ide na SALT-3. Takvom orijentacijom potvrđen je proces pregovaranja između suparničkih blokova radi nastavljanja politike ograničavanja nuklearnog oružja. Ovo dalje ograničavanje imalo bi samo po sebi univerzalnu važnost. Ako ono bude ostvareno, poboljšaće se istovremeno i uslovi za rešavanje mnogih drugih međunarodnih pitanja van oblasti razoružanja.

Mnogi posmatrači, u napisima u svetskoj štampi, razmatraju i drugu, manje ili više osenčenu, stranu SALT-2. U ovom smislu ističe se da dogovor u Beču znači istovremeno suštinsko, stratejsko, opredeljenje dveju sila da drže pod svojom kontrolom rešavanje najvažnijih međunarodnih pitanja, tj. da samo u svojim dijalozima međusobno usaglašavaju interese, nastojeći da ostanu najuticajniji faktor u rešavanju tih pitanja. Uz takve napomene ponegde se pominje i Jalta, odnosno pokazuje se bojazan da bi SALT-2 u izvesnom smislu mogao da bude i JALTA-2. Eventualna takva orijentacija dveju sila nesumnjivo bi naišla na oštar otpor u međunarodnoj zajednici i sigurno ne bi bila krunisana uspehom, jer je politika podele interesnih sfera danas apsolutno neprihvatljiva za ogromnu većinu čovečanstva. Ta većina, najadekvatnije izražena u pokretu nesvrstanih zemalja, zato se već duži niz godina i zalaže za neblokovski prilaz pitanju popuštanja međunarodne zategnutosti, tj. da popuštanje ne ostane, kao što je to uglavnom sada slučaj, u nadležnosti najmoćnijih blokovskih sila i blokova, ograničeno samo na neke oblasti međunarodnih odnosa, već da postane univerzalni proces koji će obuhvatiti sve oblasti sveta i međunarodnih odnosa, u kome će sve zemlje učestvovati kao međusobno ravnopravni subjekti.